

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 2.

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Rødøy

Emne: Transport av høy.

Bygdelag: Gjerøy, Rødøy m. fl.

Oppskr. av: Klara Havnø

Gard: ^{Havnø,} Småbruk (husmannsplass)

(adresse): Rødøy.

G.nr. 74. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Transport av høy foregår vel litt forskjellig i vor vidstrakte bygd. På gårdene er det hest og høyvogn som er det almindelige. På småbruk og husmannsplasser bæres det hovedsakelig inn på ryggen, i bøl (bølla, tykk l) eller i armene, på børtre eller stenger, eller drages på en liten vogn som kaldes handvogn.

Min far var gårdbruker og bodde på Gjerøy G.nr. 77, Br.nr. 1. Min far og nærmeste nabo eide hest sammen. Far hadde 2/3 i hesten, naboen 1/3. Når høyet skulle kjøres inn om sommeren kjørte far 2 lass, så blev hesten "sloppet unna" som det het og så kjørte naboen 1 lass. Men var veiret trygt ordnet de sig slik at den ene kjørte først og den andre siden. Vognen var en almindelig høyvogn som den brukes overalt i bygda, med 2 hjul og grunn. Grinnen var laget slik at der var trevirke i karmen og på langsiderne. Foran og bakerst var der stormasket sekk av snøre, festet til alle sider av karmen. Før var det ikke almindelig at man brukte høygaffel til lessingen, man tok høyet i armene og "hiva" det opp i vogna, nu brukes gaffel nesten overalt. Så var der en to tre onger oppe i lasset og tråkket" å trø i lasse", det var mye morro det,

2
og det var om at gjøre at sekken for og bak blev trødd godt, da blev runningen stor og lasset selvfølgelig større. På øyene er ingen utslåtte, men det hender jo at man kjøper et stykke slåtteng et eller annet steds, da er det almindeligst at tørke høyet før man frakter det hjem. Da blir det pakket i snøresekker og ført i motorbåt eller robåt etter stedlige forhold, og kjørt eller båret til lade eller den plads det skal ha for vinteren

På fastlandet, i fjordene har mange gårder utslåtte og jeg går ut fra at der er git innberetning fra den andre tillitsmannen.

Ingen av husmansplassene og mange småbruk har ikke hest og må da dra, bære, på rygg, stenger eller handvogn.

Til at bære på ryggen brukes hovedsakelig taug, men i fjordene brukes også et taug av tre, som de kalder "eit vie(r)bann", det er laget av en tresort som de kalder "ister" antakelig selje.. Den er laget av to kvister som henger sammen i den tykkeste enden, og de trekker da de tynne ender gjennom og rir til. Tau til at bære i kaldes "eit bøllbann", tykk 1, "ei bølla". Den alminneligste måte er at legge tauet dobbelt, der legges da såmeget høy i at det blir passende "bølle" enderne trekkes gjennom og ries så godt det lar sig gjøre. og bøllen taes på nakken uten hjelp. Min mann (om han hadde levd ville han vært 77 år nu, selv er jeg 51) brukte et særskilt tillaget bøllbann. Bannet var av hamp og bra tykk der var spleiset en "kause" av tre i løkken. Han la da bannet på marken med ca 40 cm mellom tauene, vi "kjemmet" da store svære kjemmer og la ovehpå hinannen ialt 6, når bølla skulle være riktig stor. Så trakk han begge ender gjennom kausen og så tok han og gjerne en mann til, hver sin ende og trakk bølla sammen på den måte. Det kal-

des "å ri bølla" . Jeg har ridd mange slike bøller sammen med min mann. Når den var ridd var den fin firkantet den blev da veltet slik at kausen kom på den siden som skulle være oppå ryggen . Han satte sig da på marken, stakk begge armene under båndene slik at de blev liggende over skuldrene foran. Så gikk en bakom og løftet forsiktig etter bølla, slik at han kom sig på beina, men den som løftet måtte være meget forsiktig at ikke bølla fikk for stor fart, da gikk den fremover hodet på den som bar, og det kunne være farlig. Tauenderne holdes ganske løst i henderne . En slik bølle veide opptil 90 kg og var stor og sver at se til og bakfra syntes bare beina på den som bar. De siste år har vi benyttet bare stenger. Vi kalder dem "høystenger". Det er to ca 3 1/2 m lange stenger av gran, ca 8 cm tykk, fint høvlet og noenlunde jevn over det hele , dog passende avhøvlet for henderne. Disse legges på marken på så jevnt terreng som muligt, høiet kjemmes og legges 3 kjemmer etter hverandre. Derpå igjen 3 nye kjemmer, det er en almindelig stor bølle, men er det sterke bærere kan der taes 8 - 9 kjemmer. Så går en mann forann og en bak. Det går meget hurtigere at bære høy på denne måte, man slipper riingen og opptaingen av bøllbann men jeg tror ikke denne måte er benyttet noe større her i bygda. Vi regner 30 slike bøller på et "kufor" (til en ku). Jeg husker en gammel mann inne fra Melfjorden sa engang, " at når du bær rikelig inn åt ei ku, kan du trøkt sett inn to.)

Så er det handvogna. det er en liten vogn på to hjul uten grinn. Høyet kjemmes og legges på til passende lass og et tau binnes over. Jeg vet ikke hvormeget et slikt lass inneholder, men jeg tror at huske at man pleier regne 25 lass til hver ku. Av hest-lass regnet vi hjemme hos min far 6 lass til hver ku og 15 til hesten.

Her på vor lille øy har vi to lader som vi bærer nøyet til i slåtta for snarhets skyld, og vi tar da høyet hjem i januar. Da benytter vi snøresekker, og fører det enten rundt øya i småbåt, eller bærer sekkene på nakken.

Sekkene bindes av forskjellig slags snøre, nu benyttes for det meste sisal. Maskene har mangeslags størrelse vore har en maskestørrelse av ca 20 cm, men jeg tror ialmindelighet at maskerne er mindre. Annet navn enn snørsekk har jeg ikke hørt.

Transport av rågress til hesje og tørkeplass foregår på gården med hest og høyvogn uten grinn, på husmannsplasser og småbruk på et "bårtre" som er laget av to tometerlange stenger, som der er slått noen fjæler tvers over. Når vi bruker bårtre, kjemmer vi gresset i små kjemmer og legger det først den ene vei og siden den andre, det er da letvindt at legge gresset i hesja. Vi bruker også noen store sponkurver med bånd oppe og nede. Man trer armene under tauet og kurven blir liggende høit på ryggen. Når den skal tømme, bøies overkroppen forover og kurven tømmer sig selv. Kurvene er kjøpt fra Bergen, og noe serlig navn har vi ikke på dem. Såvidt jeg vet benyttes ikke slike andre steds i bygda. Bårtre kan brukes av barn, men ikke kyrver.

Om vinteren brukes slede meg skoning på meierne, til forskjellig slags kjøring, da helst brensel, torv og ved. og ellers hvad som måtte forekomme.

Her skal være to firehjulsvogner i Rødøy, benyttet til høyvogner. Den ene er på Gjerøy, den andre i Tjongsfjord.

Noen forandring i transport av høy tror jeg ikke her er foregått er foregått i manns minne. Jeg har spurt forskjellige gamle mennesker men de kan ikke huske noen forandring.